

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

вул. Пушкінська, 77, м. Харків-24, 61024, телефон (057) 704-92-93, факс (057) 704-11-71,
e-mail: kancel@nlu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071139

27.10.2021 № 125-01-1608

На № _____ від _____

**В. о. Голови Вищої ради
правосуддя**

Олексію МАЛОВАЦЬКОМУ

**вул. Студентська, 12-А
м. Київ, 04050**

Шановний Олексію!

На Ваші запити №26082/0/9-21 від 09.09.2021 року та № 26692/0/9-21 від 28.09.2021 року щодо підготовки пропозицій на Щорічну доповідь Вищої ради правосуддя за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», затверджену рішенням Вищої ради правосуддя від 5 серпня 2021 року № 1797/0/15-21, а також з метою підготовки пропозицій для підготовки проєкту щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2021 рік, в рамках запровадження практики всебічного обговорення щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, надсилаємо пропозиції, підготовлені кандидатом юридичних наук, доцентом, доцентом кафедри судоустрою та прокурорської діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, членом робочої групи при Вищій раді правосуддя О. Овсянніковою.

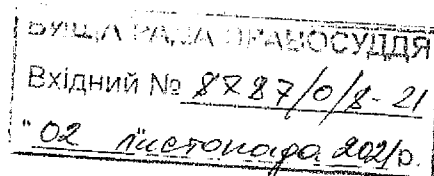
Додаток: висновок на 6 арк. в 1 прим.

Проректор

Дмитро ЛУЧЕНКО

Смирнова-Бартенева Вікторія 704 92 78

002658

ПРОПОЗИЦІЇ

до Щорічної доповіді Вищої ради правосуддя за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні»

До Національного юридичного університету України імені Ярослава Мудрого надійшли запити №26082/0/9-21 від 09.09.2021 року та № 26692/0/9-21 від 28.09.2021 року щодо підготовки пропозицій на Щорічну доповідь Вищої ради правосуддя за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», затверджену рішенням Вищої ради правосуддя від 5 серпня 2021 року № 1797/0/15-21, а також з метою підготовки пропозицій для підготовки проекту щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2021 рік, в рамках запровадження практики всебічного обговорення щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. На необхідності забезпечення взаємодії із суспільством та розширення практики всебічного обговорення щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні шляхом проведення громадських консультацій та дискусій, удосконалення заходів з подальшого розвитку систематичного проактивного професійного спілкування з об'єднаннями юристів, громадськістю та засобами масової інформації, розвиток комплексної системи комунікації наголошено також і у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (далі – Стратегія), затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021.

Отже, ознайомившись із Щорічною доповіддю Вищої ради правосуддя за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» зазначимо наступне.

Незалежність суддів є необхідною передумовою існування судової влади в будь-якій державі. Адже саме незалежність судової влади України загалом та суддів зокрема є однією з вагомих демократичних засад суспільства, реалізація

якої є важливою умовою побудови правової держави. В Україні на досягнення цієї мети спрямовані значні зусилля з боку різних органів державної влади, однак на сьогодні заходи судової реформи поки що не мають помітного якісного впливу на забезпечення незалежності суддів, адже в нашій державі історично склалась така ситуація, що незалежність судової влади не є об'єктивно безсумнівною, її потрібно захищати та відстоювати.

Забезпечення незалежності суддів є комплексною проблемою, тому до її розв'язання слід підходити комплексно. Головним органом в системі правосуддя, який має відстоювати суддівську незалежність, безумовно є Вища рада правосуддя.

Кожного року Вища рада правосуддя у співпраці з органами суддівського самоврядування, іншими органами та установами системи правосуддя, громадськими об'єднаннями готує та оприлюднює щорічну доповідь, в якій аналізує стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Рішенням від 05 серпня 2021 року № 1797/0/15-21 Вища рада правосуддя затвердила Щорічну доповідь за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» (далі – Щорічна доповідь), в якій проаналізувала основні проблемні питання, що виникали в сфері забезпечення незалежності суддів в 2020 році.

У Щорічній доповіді знайшло своє висвітлення широке коло актуальних питань щодо забезпечення незалежності суддів в Україні. Зокрема, проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення у сфері правосуддя, в тому числі приділено увагу стану забезпечення права особи на судових захист в умовах пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Висвітлено основні законодавчі зміни в сфері правосуддя, що стосувалися, серед іншого, питань завершення процедур добору суддів, утворення нової мережі судів, антикорупційної стратегії, втручання в діяльність членів Вищої ради правосуддя тощо.

Вищою радою правосуддя проведено огляд важливих подій, заходів та проблем, що вплинули на стан дотримання гарантій незалежності суддів. Так, здійснено ґрунтовний аналіз проблем, що виникли у 2020 році із фінансовим та кадровим забезпеченням судів та суддів; приділено увагу питанням забезпечення належної охорони судів і суддів; проаналізовано ефективність роботи Вишого антикорупційного суду України; досліджено стан виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини, що стосуються питань, пов'язаних із незалежністю та неупередженістю судової влади; висвітлені питання удосконалення дисциплінарних процедур та підвищення якості суддівської освіти.

Окрім цього, Щорічна доповідь містить ґрунтовний аналіз випадків втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя. Вказано, зокрема, що протягом 2020 року до Вищої ради правосуддя надійшло 341 повідомлення про втручання у професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, про вчинення дій, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя, що є на 24 % менше, ніж у 2019 році. Разом із тим, така кількість повідомлень свідчить про подальшу необхідність посилення заходів забезпечення безпеки суддів з боку відповідних органів.

Вищою радою правосуддя зроблено класифікацію випадків втручання у діяльність суддів за суб'єктами такого втручання з метою ілюстрації позиції щодо неприпустимості вчинення дій представниками органів державної влади, що можуть розглядатись як тиск на судову владу, та необхідності захисту суддів від неправомірного впливу фізичних осіб, окрім цього, виокремлено випадки, що становлять загрозу авторитету правосуддя, а також надана оцінка ситуацій, які, на думку ВРП, не є підставою для вжиття заходів щодо захисту суддівської незалежності.

Вищою радою правосуддя проаналізовано різні форми та суб'єкти втручання у діяльність суддів. Зокрема, розглянуто випадки втручання з боку

правоохоронних органів, такі як, наприклад, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення суддею злочину, передбаченого статтею 375 Кримінального кодексу України, як засіб тиску на суддю з метою прийняття певного рішення у справі; невнесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про вчинення кримінального правопорушення щодо судді на підставі повідомлення судді про втручання у діяльність щодо здійснення правосуддя; а також інші випадки порушення гарантій незалежності суддів з боку правоохоронних органів. Наголошено на неприпустимості тиску на суд з боку прокурорів. Проаналізовано також випадки втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку народних депутатів України, депутатів місцевих рад, інших представників органів державної влади та місцевого самоврядування; втручання у діяльність суддів з боку громадян та їх об'єднань, засобів масової інформації (зокрема, напади на суддів та погрози фізичною розправою, блокування роботи суду, мітинги, акції біля будівель суду, поширення інформації та критики щодо суддів, підроблення судових рішень та інших офіційних документів). Окрім цього, розглянуто випадки втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя з боку адвокатів. Проаналізовано також ефективність діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення незалежності суддів.

Окрема увага в Доповіді приділена оцінці ситуацій, які, на думку Вищої ради правосуддя, не є підставою для вжиття заходів щодо захисту суддівської незалежності, серед яких зокрема, подання учасниками судового процесу дисциплінарних скарг на дії судді, зловживання учасниками судових справ процесуальними правами, поширення інформації про суддів, випадки позапроцесуального впливу на суддів.

В цілому, Щорічна доповідь містить ґрунтовний аналіз тих проблем, які виникають при забезпеченні незалежності суддів в Україні. Разом із тим, на наш погляд, певні питання не знайшли свого відображення у Щорічній доповіді та

мають бути враховані при підготовці аналогічного документу у наступному році. Зауважимо, що на цих питаннях ми звертали увагу і в попередньому році, але, нажаль, Вища рада правосуддя не прислухалась до вказаних пропозицій.

По-перше, жодної уваги у Щорічній доповіді не приділено питанню проходження суддями регулярного оцінювання та можливостям чинити вплив на суддів під час проходження такої процедури. Так, відповідно до ст. 90 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» упродовж перебування на посаді суддів суддя зобов'язаний регулярно проходити оцінювання з метою виявлення індивідуальних потреб судді щодо вдосконалення, стимулювання його до підтримання кваліфікації на належному рівні; а також з метою професійного зростання. Відповідно до Закону регулярне оцінювання судді проводиться:

- 1) викладачами (тренерами) Національної школи суддів України за результатами підготовки шляхом заповнення анкети;
- 2) іншими суддями відповідного суду шляхом анкетування;
- 3) самим суддею шляхом заповнення анкети самооцінки;
- 4) громадськими об'єднаннями шляхом незалежного оцінювання роботи судді в судових засіданнях.

Тож, потребує обґрунтування з боку Вищої ради правосуддя теза щодо того, чи не несе ризиків для суддівської незалежності такий порядок регулярного оцінювання, зокрема, чи не вбачаються ризики неправомірного впливу на суддю при здійсненні регулярного оцінювання. Іде мова, в першу чергу, про оцінювання судді іншими суддями відповідного суду та громадськими об'єднаннями.

По-друге, у Щорічній доповіді не приділено уваги такому механізму забезпечення незалежності суддів, як дотримання належного стану їх соціального та матеріального забезпечення. Так, до гарантій незалежності суддів слід віднести і забезпечення суддів житлом, і встановлення особливого порядку захисту майна судді та членів його сім'ї. Вважаємо, що в подальшому Вищою радою правосуддя мають бути висвітлені і ці питання.

По-третє, Вищою радою правосуддя у Щорічній доповіді проаналізовані лише випадки зовнішнього тиску на суддів, разом із цим, залишилися поза увагою факти здійснення внутрішнього втручання у діяльність суддів з боку голови суду, інших суддів того ж суду чи суддів вищих судів. В Доповіді лише зазначено, що у 2020 році до Вищої ради правосуддя надійшло 4 повідомлення суддів про втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя іншими судьями, які відповідно до частини третьої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» розглядаються в порядку, визначеному цим Законом для розгляду дисциплінарних скарг. Однак аналізу цих випадків в Доповіді не міститься. Тому вважаємо, що аналіз таких випадків та пропозиції щодо унеможливлення такого впливу мають бути відображені у подальших доповідях Вищої ради правосуддя.

*Кандидат юридичних наук,
доцент кафедри судоустрою
та прокурорської діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
член робочої групи при
Вищій раді правосуддя*

Ольга ОВСЯННІКОВА